

**KUHMON SEURAKUNNAN KIRKOLLINEN
ESINEISTÖ – ESINEINVENTOINTI 2025**

ESINEINVENTOINNISTA

Kuhmon seurakunnassa toteutettiin kirkollisten esineiden inventointi ajanjaksolla 1.1 - 28.2.2025. Työn suoritti FM Matias Komsa. Esineitä tai esineryhmiä inventoitiin 330 kpl. Esineitä inventoitiin laidasta laitaan, pääsääntöisesti hieman vanhempaa esineistöä, mutta myös melko tuoretta, sillä nyt on paljon helpompaa inventoida 2000-luvun esineistöä kuin neljänkymmenen vuoden päästä. Esineistön lisäksi inventoitiin myös kirkkojen kiinteitä rakenteita, kuten saarnatuolit, alttarit ja alttarikaiteet. Tiedot syötettiin Basis-järjestelmään (<https://basis.hahtela.fi/>).

Aiempi kattava inventointi oli toteutettu vuonna 1983, mutta silloin inventoitiin pelkästään Kuhmon kirkon ja kellotapulien esineistö. Nyt inventoinnissa käytiin läpi Kuhmon kirkko ja kellotapuli, seurakuntakeskus, siunauskappeli ja Lentiiran kirkko. Näiden lisäksi suoritettiin hyvin suppea inventointi livantiiran seurakuntakodissa, joka ei varsinaisesti kuulu Kuhmon seurakuntaan, mutta jonka toiminnassa seurakunta on vuosikymmenien ajan ollut ainakin jollain tavalla mukana.

Oman vivahteensa inventointiin toi suhteellisen tuore Lentiiran vanhan kirkon palo vuonna 1989. Palossa tuhoutui tai vaurioitui käytännössä kaikki kirkon esineistö, joista osa oli rajan takaa siirtoseurakunnista. Parhaiten säilyneet esineet otettiin palon jälkeen talteen ja ne lähetettiin Kainuun museoon, jossa museo luetteloi ja puhdisti ne parhaansa mukaan. Esineiden piti tietojen mukaan olla edelleen museon hallussa, mutta inventoinnin aikana selvisi, että ne onkin tuotu jo kauan aikaa sitten takaisin Kuhmoon.

Seurakunnan vanhimmat tallessa olevat esineet ovat 1800-luvun alkupuolelta. Osa niistä on esillä Kuhmon kirkossa olevassa museuhuoneessa. Ohessa esitetään kooste seurakunnan mielenkiintoisimmista inventoiduista esineistä.

KUHMON KIRKON ESINEISTÖÄ

15-KYNTTILÄN KYNTTILÄNJALKA

Valmistettu pronssista. Kynttelikön lahjoitti ilmeisesti seurakunnalle nimismies Carl Johan Markkanen elokuussa vuonna 1876 piispantarkastuksen yhteydessä. Pielaveden seurakunnan hallussa on samanlainen kynttelikkö, jonka on valmistanut Claes Engelbrecht Helander Oulussa. Todennäköisesti tämä on samalta tekijältä.

Kesäkuussa 1954 yksi tai kaksi miestä (ilmeisesti nurmeslaisia) tunkeutui kirkkoon, särki paikkoja ja roikkui kattokruunuissa. Samalla tämä kynttelikkö iskettiin maahan ja se vaurioitui.

Kynttilänjalka vietiin vaurioitumisen jälkeen Jyväskylään korjattavaksi. Tuolloin siihen asennettiin rautaputki, joka alkoi syövyttää sekoitemetallia, josta kynttilänjalka on tehty. Kun sitä yritettiin tukea rautanauloilla, niin myös naulat syövyttivät sitä. Huonossa kunnossa ollut kynttilänjalka poistettiin käytöstä 1985 ja se päättyi ullakolle.

Vuonna 1999 kynttelikkö konservoitiin Nurmeksessa. Siinä yhteydessä myös arveltiin, että kynttelikkö olisi valettu Pietarissa. Kun kynttelikkö tuotiin takaisin, niin tehtiin päätös, että sitä käytetään suurina juhlapyhinä. Nykyään kynttelikkö on kuitenkin vakituisesti alttarin vierellä.

KYNTTILÄKRUUNU

Koristeellinen pronssinen kynttiläkruunu. Kynttilöitä kahdessa kerroksessa (4+ 6). Osa alkuperäisistä kynttilänvarsista puuttuu, niitä on ollut vähintään 6+6, kenties jopa 6+10. Kynttilänkruunun varressa ollut alunperin myös koristeellinen kuori, joka puuttuu.

Kynttiläkruunun alaosassa on metallilevy, johon on kaiverrettu teksti: "Förärad af F.A.Ståhlberg år 1864." Kruunun lahjoitti siis vänrikki Fredrik August Ståhlberg (s. 1798), joka vaikutti Kuhmoniemiellä 1800-luvulla. Hän omisti Tuupalan tilan, jonka hän lunasti perintötilaksi vuonna 1834. Vuonna 1846 hän myi tilan pojalleen Gustaf Fredrik Ståhlbergille. Sekä isä että poika toimivat myös Kuhmoniemen nimismiehinä.

Kruunun lahjoitusvuosi osuu yhteen Kuhmon kirkossa mittavn peruskorjauksen ja laajennuksen kanssa, joka toteutettiin 1860-luvun alussa. Samaan aikaan valmistui myös kellotapuli.

Näitä samankaltaisia kattokruunuja on ollut alun perin ainakin kolme (kenties kaikki ovat Ståhlbergin lahjoittamia), ja ne ovat olleet käytössä talvisotaan saakka. Tallessa on kuitenkin enää kaksi. Kenties yksi vahingoittui pommituksissa ja poistettiin käytöstä? Kaksi säilynyttä kattokruunua siirrettiin sodan jälkeen tapuliin, josta toinen siirrettiin 1990-luvulla museuhuoneeseen.

EHTOOLLISMALJA (KALKKI) JA ÖYLÄTTILAUTANEN (PATEENI)

Kalkin ja pateenin on valmistanut oululainen hopeaseppä Johan Imberg ja ne on lahjoitettu Kuhmon kirkkoon 18.3.1828. Olivat vakituksessa käytössä ainakin 1980-luvulle, mutta nykyään enää koristekäytössä.

MATKAPIKARI JA MATKAPATEENI

Johan Imberg valmisti Kuhmoon myös matkapikarin ja matkapateenin vuonna 1838. Niihin on kaiverrettu teksti ”Sotkamo Fösamling”, eli ”Sotkamon seurakunta”. Kuhmo kuului vielä tuolloin kappeliseurakuntana Sotkamon emäseurakuntaan.

Johan Imberg valmisti Kuhmoon vielä toisen melko samanlaisen matkaehtoollisvälineistön vuonna 1855. Kuhmosta tuli oma seurakuntansa seuraavana vuonna.

Matkaehtoollisvälineistö oli kovassa käytössä tiettemien taipaleiden takana.

MESSUKASUKKA

Puuvillainen/silkkisamettinen musta messukasukka. Takapuolella suuri risti, jossa roikkuu orjantappurakruunu. Ristin yläosasta lähtee säteitä ja alaosassa on käärme ja pääkallo. Etupuolella keskellä kolmio, josta lähtee sädekimppuja. Kolmion alla kaksi ristikkäistä lehtistä oksaa.

Kerrotun mukaan 1800-luvun alusta eli hankittu kenties samaan aikaan kirkon ensimmäisten hopeisten ehtoollisesineiden kanssa vuonna 1828.

Kasukka oli käytössä vielä 1980-luvulla juhlapyhinä. Kasukka konservoitiin 1990 ja asetettiin suojakaappiin pleksin taakse takapuoli katsojiin päin. Inventoinnin aikaan kasukka oli esillä kirkkosalin etelänpuoleisella parvella.

ALTTARITAUHU

Kirkon ullakolla on tallessa suuri koristeellisissa kehyksissä oleva maalaus. Maalauksessa valkoisiin pukeutunut Jeesus seisoo metsässä ja hänen ympärillään polvistuneena on viisi henkilöä.

Maalauksen on tehnyt Hulda Katarina Hakulinen-Hirviaho, joka oli Kuhmoniemen (nykyinen Kuhmo) kunnanlääkäri 1920-luvulla. Hänet tunnetaan omistautuneesta työstään maaseudun lääkärinä aikana, jolloin terveydenhuolto oli haasteellista erityisesti syrjäseuduilla.

Maalauksen tarkka valmistusvuosi ei ole tiedossa, mutta se on valmistettu vuosien 1919 ja 1937 välillä. Hakulinen aloitti lääkärinä Kuhmossa 1919 ja hän kuoli 1937.

Sekä vuoden 1983 että 1998 inventoinnissa arvuutellaan, että maalaus on kenties ollut entisellä rukoushuoneella. Koska se on alttaritaulun tyylinen, niin näin on hyvinkin voinut olla. Kyseessä on siis ollut Rusasenkulman rukoushuone, jossa Kuhmon seurakunnan kirkollinen toiminta oli evakossa vuosina 1940–1950, kun kirkko oli talvisodan pommitusten jälkeen huonossa kunnossa.

Ei ole tietoa, missä maalaus on ollut ennen mahdollista sijaintia rukoushuoneella. Rukoushuone toimi ennen sotia diakonissan asuntona. Maalaus on ollut myöhemmin säilyssä Kuhmon kirkon yläsalissa, kunnes siirretty ullakolle viimeistään 1990-luvulla, jossa se oli vuonna 2025.

Hulda Hakulisen signeeraus maalauksen kulmassa.

ELIAS LÖNNROTIN LAHJOITTAMA RAAMATTU

Elias Lönnrotin Kuhmon kappelikirkolle lahjoittama Raamattu. Ruskeat nahkakannet, alla mahdollisesti puu/pahvilevyä. Kirjaa on pitänyt kiinni kaksi metallisalpaan kiinnitettävää nahkaremmiä, joista toinen puuttuu. Raamatun takakansi on taittunut/haljennut, mutta pysyy paikallaan.

Kannen takana teksti: ”Förärad af Herr Professor Lönnroth åt Kuhmo kapell kyrka.”

Elias Lönnrot asui Kajaanissa kaksi vuosikymmentä ja vieraili usein Kuhmossa runonkeruumatkoillaan Kainuun syrjäkyliin ja Vienan Karjalaan. Hän liikkui alkuun kainuulaisten pappien mukana ja sittemmin itseksensä. Ikolan pappilan vierastalossa Högmanin mökissä Lönnrot myös viimeisteli Vanhaa Kalevalaa vuoden 1834 myöhäisyyksyllä.

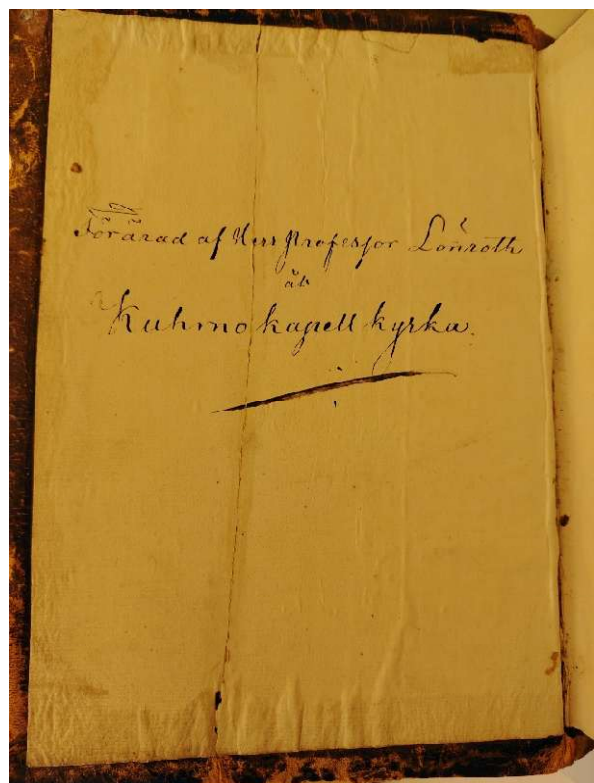
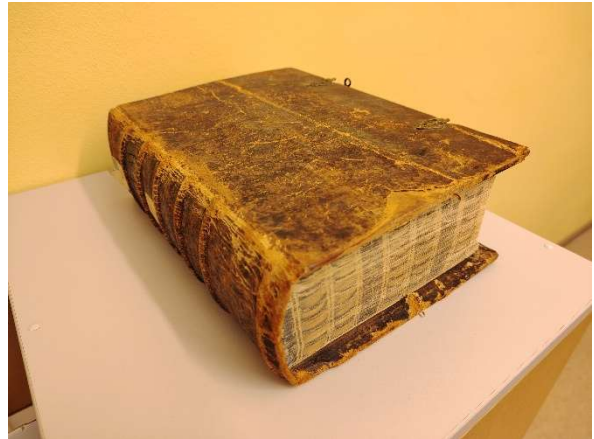
Lönnrot täydensi Kalevalaa vielä sen julkaisun jälkeenkin ja teki uusia matkoja. Vuonna 1835 lähtö Kuhmosta eteenpäin viivästy, koska Lönnrotin piti hoitaa heikossa kunnossa olevaa sairasta ja koska hän odotti Lääkintöhallituksen Repolaan lähettämiä rokotteita.

Odotteluaikanaan Lönnrot kävi Kuhmon rajakylissä pappien kera kinkereillä ja sai samalla matkalla runoja rajan takaa tulleilta karjalaisilta.

Hän myös vietti aikaa kortin peluussa pitäjän säätyläisten ja virkamiesten kanssa pappilan tiloissa.

Raamatun lahjoittaminen Kuhmon kappeliseurakunnalle liittyy ilmeisesti siihen, että hänet nimitettiin vuoden 1853 lopulla Helsingin yliopiston suomen kielen ja kirjallisuuden professoriksi. Tähän viittaa myös Raamatussa Lönnrothin kutsuminen nimellä "Herr professor". Lönnroth lahjoittanut siis Raamatun muuttaessaan pois Kainuusta.

Lönnrot ei ilmeisesti ole itse kirjoittanut etukannen takana olevaa tekstiä, sillä käsiala ei vastaa täysin hänen käsialaansa ja hän ei ilmeisesti koskaan käyttänyt nimestään muotoa "Lönnroth". Todennäköisesti tekstin on kirjoittanut sen aikainen Kuhmon kappalainen tai kirkon kirjuri. Mahdollisesti myös Sotkamon kirkkoherra tai kirjuri, joka lähettänyt Lönnrotin Kuhmoon tarkoittaman Raamatun Kuhmoon.

SIIRTOSEURAKUNTIEN ESINEET

Kuhmon seurakunnalle on aikakaan luovutettu säilytykseen jonkin verran luovutetun Karjalan alueen seurakunnille kuulunutta esineistöä, jotka kaikki olivat sijoitettuna Lentiiran rajaseutukirkkoon. Kirkko tuhoutui tulipalossa 1989 ja siirtoseurakuntien esineet tuhoutuivat tai vaurioituivat pahoin. Parhaiten säilyneet esineet otettiin palon jälkeen talteen ja ne lähetettiin Kainuun museoon, jossa museo luetteloi ja puhdisti ne parhaansa mukaan. Esineet lähetettiin takaisin Kuhmoon.

JAAKKIMAN EHTOOLLISMALJA (KALKKI) JA ÖYLÄTTILAUTANEN (PATEENI)

Olleet käytössä Jaakkiman kirkossa yhteismaljana ja leipälautasena. Evakuoitu sodan aikaan. Ilmeisesti annettu lainaan/lahjoitettu Kirkkohallituksen päätöksellä uuteen Lentiiran kirkkoon vuonna 1950. Vaurioituivat melko pahoin vuonna 1989 Lentiiran kirkon tuhopolton yhteydessä.

Kalkki ja pateeni ovat uushopeaa ja ne on valmistanut Suomen Kultaseppä Oy vuonna 1922. Kalkki katkesi ja tummui pahoin tulipalossa. Myös sen valmistajanleima tuhoutui, mutta sen jalkaosassa on edelleen kaiverrus "Jaakkiman kirkon". Pateenissa on edelleen valmistajanleima, sekä sama kaiverrus kuin kalkissa.

Jaakkiman kirkon kello on lahjoitettu Vuokin kirkkoon, joka on melko lähellä Lentiiraa.

LUMIJOEN ÖYLÄTTIRASIA JA VIINIKANNU

Alkuperäisen tiedon mukaan Lentiiraan oli lahjoitettu Lumijoen seurakunnan viinikannu, mutta inventoinnin aikana selvisi, että lahjoitukseen kuului viinikannun lisäksi öylättirasia. Ne lahjoitettiin Lentiiran kirkkoon ilmeisesti samassa yhteydessä Jaakkiman seurakunnan esineiden kanssa vuonna 1950.

Uushopeinen öylättirasia tummui ja vääntyi tulipalossa ja sen jalusta irtosi. Sen jalustassa oleva kaiverrus kului tulipalossa pahoin, mutta vanhojen inventaarioiden mukaan siinä lukee ”Lahjoittanut taidetakomo Ormo 7.7.1935”. Tuo on sama päivämäärä, jolloin Lumivaaran kirkko on vihitty.

Mahdollisesti myös uushopeinen viinikannu on hankittu Lumijoen kirkkoon samaan aikaan, sillä sen on valmistanut viipurilainen hopeaseppä E. A. Koivula, joka toimi Viipurissa 1914–1938. Kannu vaurioitui erittäin pahoin Lentiiran kirkon palossa. Sen kannusosa sulii täysin ja jalkaosa tummui.

Lentiiran uuteen 1991 vihittyyn kirkkoon saatiin uudet ehtoollisvälineet Kortejoen parantolasta (Vaajasalon parantola), joka aloitti toimintansa vuonna 1898 epilepsiapotilaiden hoitopaikkana. Parantolan toiminta päättyi vuonna 1989, jolloin sen tilat jäivät tyhjilleen.

Parantolan hallussa oleville ehtoollisvälineille löydettiin nopeasti uusi osoite Lentiirasta. Lahjoitukseen kuului 1958–1970 valmistetut hopeiset ehtoollismalja, öylättilautanen, öylättirasia, viinikannu, sekä 100 kpl ehtoollispikareita.